

Poliittisen historia ja valtio-opin valintakokeen 2017 mallivastaukset

Tehtävä 1.

Maksimissaan kolme virkettä per kohta.

1a) Surunauhahistorioitsijat

Australian konservatiivisen pääministerin John Howardin 1990-luvulla käyttämä negatiivinen nimitys historianopettajista, jotka noudattivat labour-puolueen tukemaa postkolonialistista kriittistä historiankirjoitusta. Howardin mukaan surunauhahistorioitsijat myötäilivät muodikasta syyllisyysteollisuutta ja korostivat liikaa Australian alkuperäisväestön kärsimyksiä ja uudisraivaajien julmuutta eivätkä kiinnittäneet riittävästi huomiota urheiden uudisraivaajien uhrauksiin. Kiistely postkolonialistisesta historiantutkimuksesta liittyy julkisten anteeksipyyntöjen kulttuuriin, joka on levinnyt nopeasti levinnyt maasta toiseen 1970-luvulta lähtien.

1b) Viron kansanrintama

Viron kansanrintama (ERR) oli tärkein neuvosto-Viron lailliseen oppositioon kuuluneista reformivoimista 1980-luvun lopulla. Se veti puoleensa liberaalin sivistyneistön edustajia ja nuoria kommunisteja, jotka suhtautuivat myönteisesti Mihail Gorbatšovin uudistuspolitiikkaan ja olivat huolestuneita ympäristön tilasta sekä Viron asemasta neuvostotaloudessa. Niin kutsuttuja restauroijia maltillisemmat reformistit tavoittelivat Virolle laajempaa itsemääräämisoikeutta, taloudellista itsenäisyyttä sekä demokratiaa mutta omaksuivat täyden itsenäisyyden tavoitteekseen vasta vuosina 1989–1990.

1c) Velvollisuusetiikka maskuliinisessa aateliskulttuurissa

Suomen autonomian ajan alun aatelistaustaiset johtomiehet pyrkivät noudattamaan aateliston perinteistä, kristillisiin ja klassillisiin hyveisiin perustuvaa velvollisuusetiikkaa, jossa yhteiskunnan jatkuvuuden ja säilyvyyden turvaaminen katsottiin aateliston tehtäväksi. Velvollisuusetiikan ihanteiden mukaan aatelmiehen tuli itseään säästelemättä asettaa isänmaan ja yhteisön etu henkilökohtaisten etujen tavoittelun edelle. Ihanteiden haasteena

olivat erityisesti Ranskan vallankumouksen ja Napoleonin sotien jälkeen alkaneet yhteiskuntarakenteiden muutokset, jotka edistivät demokratiaa ja individualismia.

1d) EKV-ilmio

EKV-ilmioilla tarkoitetaan Keskustan puheenjohtajaehdokkaaksi vuonna 1990 asettuneen Eeva Kuuskoski-Vikatmaan laajaa kannatusta. Vaikka Kuuskoski-Vikatmaata kuvattiin vielä vaalikampanjan alussa ”naisten ehdokkaaksi”, kysymys sukupuolesta jäi toissijaiseksi ja lehdet kirjoittivat innostuneesti ”EKV-ilmioista”. Puheenjohtajavaalin ensimmäisellä kierroksella Kuuskoski-Vikatmaa sai äänten enemmistön, mutta Esko Aho voitti hänet vaalin toisella kierroksella.

1e) Suomalaisen akateemisen sivistyneistön ”vanha Saksa-mielisyys”

Kun Saksa siirtyi vuonna 1933 kansallissosialismin aikaan, suomalaisessa akateemisessa sivistyneistössä oli runsaasti sellaisia henkilöitä jotka eivät kannattaneet kansallissosialismia mutta jotka suhtautuivat edelleen myönteisesti Saksaan ja saksalaisuuteen. Tämän niin kutsutun ”vanhan Saksa-mielisyyden” perustana olivat Saksan pitkäaikainen tiede- ja kulttuurivaikutus Suomessa sekä vuoden 1918 tuki valkoiselle Suomelle. Vanha Saksa-mielisyys oli osin nostalgisoivaa ja toimi vastavoimana epäluuloille, joita erityisesti kansallissosialistinen kirkko- ja rotupolitiikka aiheuttivat.

1f) VATO

VATO oli Suomen sisällissodan aikana kenraali Mannerheimin alaisuudessa toiminut *Valloitetujen alueiden turvaamisosasto*. Osasto organisoivat valkoisten miehittämällä alueella tapahtuneet puhdistukset. Osaston johtamat erikoisjoukot metsästäivät ja tuomitsivat punaisia ja olivat merkittävässä roolissa vuonna 1918 tapahtuneessa valkoisessa terrorissa.

1g) Kantine

Kantine oli ulkoasiainministeriön pressiosaston perustama *Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta*. Sen tavoitteena oli keskittää hajaantunut Suomen maakuvan luominen ja

tunnetuksi tekeminen yhdelle toimielimelle. Kantine toimi 1988-1992 ja toimi taitekohdassa, jossa Suomen maakuvapolitiikka siirtyi kylmästä sodasta uuteen aikaan.

1h) Historiapolity

Historiapolity on Kari Palosen politiikka-käsitteen typologiasta Jouni Tillin historialliseen kontekstiin muokkaama käsite, joka tarkoittaa aluetta, jossa menneisyyteen liittyvä vallankäyttö tapahtuu. Historiapolity voi olla yhden tai useamman tulkinnan hallitsema, se säilyttää politisoidun tulkinnan tehden siitä tavallisen ja lisäksi siinä heijastuu poliittinen tilanne ja kulttuurinen ilmapiiri. Esimerkiksi kansallinen historiapolity koostuu teemoista ja näkökulmista, joilla on katsottu olevan merkitystä kansalle.

1i) Rosenholz-aineisto

Aineisto on DDR:n turvallisuuspoliisi Stasin ulkomaantiedustelun pääosaston (HV A:n) operatiivisten kortistojen varmuuskopio, joka päättyi CIA:n haltuun ja jolle media antoi nimen Rosenholz. Aineisto sisälsi kaksi kortistoa, toisen agenteista ja tietolähteistä ja toisen operaatioista kattaen ajanjakson 1960-1989. CIA luovutti aineistoja eri maiden tiedusteluviranomaisille, siltä osin kun ne koskivat luovutuksen kohteena olevan maan kansalaisia.

1j) Vaasan verilöyly

Vaasan verilöyly tapahtui Suomen sodan aikana juhannuksena 1808, jolloin venäläissotilaat syyllistyivät siviiliuhreihin kohdistuneisiin väkivaltaisuuksiin. Verilöylyn yhteydessä 17 siviiliä sai surmansa, mikä oli täysin poikkeuksellista, sillä venäläiset eivät Suomen sodan aikana syyllistyneet laajoihin siviiliväestöön kohdistuneisiin väkivallantekoihin. Britannian antijakobiinisessa mediassa teko kuitenkin esitettiin esimerkkinä venäläisten yleisestä raakuudesta.

2a) Millaisia näkemyksiä suomalaisista, ruotsalaisista ja venäläisistä välittyi Britanniaan Suomen sodan aikana? Mistä aineksista ja millaisissa yhteyksissä näkemykset rakentuivat?

I NÄKEMYKSET (6p)

Näkemykset suomalaisista (2p)

1) geopoliittinen asema (lehdistö sodan aikana)

- a] paljon luonnollisia linnoituksia (järvet, joet vuorensolat)
- Turun saaristo on ainutlaatuinen
- johtopäätös: Suomi on hankala valloittaa
- b] rakennetut linnoitukset
- Suomenlinna on vahva ja ”pohjoisen Gibraltar”
- c] Suomen merkitys Ruotsille ja Venäjälle
- Suomi on tärkeämpi Ruoteille kuin Venäjälle
- suojamuuri, vilja-aitta, verotulot

2) suomalaiset kansana (lehdistö sodan alussa ja Seume)

- urhea, venäläisvastainen talonpoikaiskansa
- myönteinen asennoituminen sotaan
- urheus, lojaalius, venäläisviha, sopeutuvaisuus veikeisiin oloihin, karaistuneisuus ja tarmokkuus
- Suomen armeija = kunnioitettava sotajoukko

3) suomalaiset kansana (lehdistö sodan lopussa)

- uhrikuvaukset
- kodittomuus, ruoan ja vaatteiden puute, kotimaan menetys, joutuminen hirmuvallan alle, täydellinen perikato kohtaa Suomen Venäjän alla

Näkemykset ruotsalaisista (2p)

1) Ruotsin merkitys Britannialle

- tärkeä kauppakumppani
- politiikka oli pragmaattista; Napoleonin kukistaminen oli päätavoite

2) Skeptisyys Ruotsin sotilaallista kyvykkyyttä kohtaan (virallinen Britannia)

- armeija taantuu
- tarvikepula
- sotilaiden heikko taistelutahto

3) Ruotsi on hyvä liittolainen (lehdistö ennen sotaa ja sodan alussa)

- suhtautuvat sotaan innostuneesti
- odottavat Britannian apua
- ovat urheita, isänmaallisia ja ritarillisia

- paljon hyviä sotilaita, mutta rahasta on pulaa
- W.M. Klingspor on yksi ”Euroopan parhaista kenraaleista”

Näkemykset venäläisistä (2p)

Raakalaismainen Venäjä

- a] von Buxhoevedenin julistus helmikuussa 1808
- venäläiset kehottivat suomalaisia hylkäämään Ruotsin valta ja lupasivat laajoja oikeuksia
- vakuutettiin, että asiat Suomessa säilyisivät ennallaan
- ei maaorjuutta, luterilaisuus säilyisi uskontona

- b] reaktiot brittimediassa
- ranskalaisen koulukunnan taktiikka
- julistus annettu jakobiini-hengessä
- ranskalaista vallankumouksellisuutta
- loukkaa kansalais- ja yhteiskuntamoraalia
- kertoo barbaarimaisuudesta
- venäläiset sotivat raakalaisen tavoin

- c] Vaasan verilöyly
- venäläissotilaat syyllistyivät julmuuksiin siviilejä kohtaan juhannuksena 1808
- venäläissotilaat syyllistyivät kamaliin raakuuksiin
- Vaasaa kohdeltiin väkivaltaisesti ja epäinhimillisesti
- upseerit antoivat raakuuksien jatkua ja rohkaisivat sotilaita jatkamaan niitä

II AINEKSET (3p)

Brittilehtien lähteet

- ruotsalaiset sanomalehdet, ruotsalais- ja venäläisupseerien raportit ja julistukset, toisten brittilehtien sähkeet, muut eurooppalaiset sanomalehdet, matkakirjallisuus yksityishenkilöiden ja kauppiaiden kirjeet, Britannian sotaministeriön raportit

Näkemyksen ainekset (suomalaiset) (1p)

Seumen matkakirjaan perustuva artikkeli

- kulttuurinen vertailu, stereotyyppittely, kulttuurinen kategorisointi
- yhteys pseudotieteisiin
- matkakirjallisuuden, pseudotieteen ja lehtikirjoittelun symbioosi

Näkemyksen ainekset (ruotsalaiset) (1p)

Lehtien kuva

- positiivisen Ruotsi-kuvan ainekset:

- ei kaikkea tietoa saatavilla, halu pitää kansalaisten mieliala sotamyönteisenä, sisäinen vallankumouspelko = eli Napoleonin pelko ja pelko, että Ranskan vallankumous leviää Britanniaan
- Virallinen kuva
- negatiivisen kuvan ainekset
- paljon tietoa saatavilla, pragmaattinen suhtautuminen liittolaiseen, tavoite oli Napoleonin kukistaminen

Näkemysten ainekset (venäläiset) (1p)

Lehdet

- sotaan suoraan liittynyt Venäjä- ja Ranska-vastainen propaganda
- antijakobiininen ja lojalistinen ajattelu
- yhdistettiin Venäjän sotilaiden ja johtajien toimintaan Suomessa sodan aikana
- tämä kirjoittelu oli antijakobinismien kansainvälinen ilmentymä

Brittihallitus

- oli lietsonut antijakobinismia, ranskalaisvihaa ja patriotismia jo 1790-luvulta lähtien

III YHTEYDET (1p)

Näkemysten yhteydet (suomalaiset)

- Lehdet
- sodan alussa keskityttiin topografian kuvaamiseen (sotilasmaantiede)
- loppuvuodesta 1808 arvioitiin Suomen tärkeyttä Ruotsille
- sodan loppupuolella uhrikuvaukset liittyivät usein raha-avustusten keräämiseen
- yksittäiset tapahtumat: Ahvenanmaan vapautus, Kuopion kapina, Vaasan verilöyly

Näkemysten yhteydet (ruotsalaiset)

- Britannian heikentynyt asema Tilsitin sopimuksen jälkeen (1807)
- halu saada Ruotsista liittolainen
- taistelu Napoleonin vastaan, kaupankäynti

Näkemysten yhteydet (venäläiset)

- Venäjän ja Ranskan välinen liittouma
- pelko sisäisestä vallankumouksesta Britanniassa
- Napoleonin kukistaminen
- sotapropagandaa

2 b) Millainen merkitys Suomella oli DDR:n ulkomaantiedustelulle pohjoismaisessa vertailussa? Millaisia historiapolitiittisia piirteitä aiheeseen liittyvä keskustelu on saanut kylmän sodan päättymisen jälkeen (10 p.)

Kysymys sisältää kaksi kokonaisuutta, joista kummastakin voi saada maksimissaan viisi (5) pistettä:

1) Millainen merkitys Suomella oli...:

=====

Vastauksessa olennaista on, että vastaaja tarkastelee Suomea nimenomaisesti vertailevasta näkökulmasta suhteessa muihin Pohjoismaihin. Seuraavat elementit tuovat pisteet:

- Luotettavan kokonaiskuvan muodostaminen Stasin Pohjoismaihin kohdistamasta vakoilusta kylmän sodan aikana on haasteellista, koska suuri osa alkuperäislähteistä on tuhoutunut. (1 p.)
- Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, toimi melko vähän Stasin tietolähteitä. (0,5 p.) Tiedot saatiin pääsääntöisesti muiden tiedustelutietojen ohessa. (0,5 p.)
- Toimitettujen tietojen määrällä mitattuna Suomi oli Pohjoismaiden "vähiten kiinnostava" maa. (0,5 p.) Kuten muihinkin Pohjoismaihin, myös Suomeen liittyen toimitettiin pääsääntöisesti poliittis-sotilaallista tiedustelutietoa. (0,5 p.)
- Laadullisesti Suomesta toimitettu tiedustelutieto jäi Tanskan ja Norjan varjoon. (0,5 p.) Hyödyllisimmät tiedot tulivatkin muilta kuin suomalaisilta tietolähteiltä. (0,5 p.)
- Pohjoismaihin liittyvien Stasin tiedustelutietojen vähyyks selittyy kahdella tekijällä: (i) Pohjoismaat kuuluivat KGB:n toimialueeseen, mistä syystä Stasilla oli vain avustava rooli. (0,5 p.); (ii)
- Pohjoismaissa tapahtuneesta tiedustelusta vastanneet Stasin yksiköt olivat pieniä ja niiden resurssit vähäiset. Tanskan ja Norjan suurempi painoarvo selittyy niiden NATO-jäsenyydellä. (0,5 p.)

2) Millaisia historiapolitiittisia piirteitä...:

=====

Vastauksessa olennaista on, että se rakentuu pääsykoeaineistoissa esitettyjen historiapolitiikan määritelmien varaan. Seuraavat elementit tuovat pisteet:

- Vastaaja esittää historiapolitiikalle määritelmän, joka osoittaa vastaajan ymmärtäneen historiapolitiikalla tarkoitettavan historian käyttöä tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi. Määritelmän tulee perustua Tillin ja/tai Ahosen artikkeleissa esitettyihin määritelmiin. (2 p.) Pelkän historiapolitiikan mainitseminen tuo puoli pistettä. (0,5 p.) Jos vastaaja mainitsee, että DDR:n Suomen vakoilutoiminnan historiaa on tulkittu siten, että se hyödyttää poliittisia päämääriä, saa vastaaja puoli pistettä. (0,5 p.)
- Suomalaisessa keskustelussa Stasi-yhteistyötä on käsitelty lähinnä sen kysymyksen valossa, kuka tai ketkä kylmän sodan ajan henkilöistä olisivat tehneet yhteistyötä Stasin kanssa. Näin huomio ei ole ollut kokonaiskuvassa vaan lähinnä syyllisten ja tekijöiden etsimisessä ja tuomitsemisessa. (1 p.)
- DDR-menneisyyden työstäminen pelkästään Stasi-aineistojen perusteella vääristää kuvaa Suomen asemasta kylmän sodan Euroopassa (0,5 p.), koska tällöin mittasuhteet vinoutuvat ja menneisyyttä tarkastellaan nykyisyydestä eli lopputuloksesta käsin. (0,5 p.)
- Julkisessa keskustelussa Suomen suhde DDR:ään on paisunut todellista kokoaan isommaksi, kun sen paikasta ja roolista osana Suomen "historiallista narratiivia" on muodostunut poliittisen kamppailun kohde. (1 p.)

Tehtävä 3. Määrittele seuraavat käsitteet pääsykoekirjan mukaisesti (aloita kukin määrittely omalta sivulta; tehtävään voi käyttää korkeintaan yhden konseptiarkin):

a) Klassinen demokratiakäsitys (3 p)

Kansalaisten osallistuminen hallintoon tai suora kansanvalta (0,5 p).

Päätöksenteko kansankokouksissa (0,5 p).

Eksklusiivisuus ja konkreettiset esimerkit kansalaisuuden ehdoista tai rajoista (max. 1 p).

Virkamiesten (tai päätöksentekijöiden) valinta arpomalla (0,5 p).

Virkamiesten vastuullisuus (vaaditaan eksplisiittinen maininta) (0,5 p).

b) Äänestysmenettelyjen manipuloitavuus (3 p)

Esityslistan (tai agendan) manipulaatio (0,5 p).

Äänestyksen kohteena olevien asiakysymysten ja ratkaisuvaihtoehtojen valinta (max. 1 p).

Äänestyksen tekniset seikat: äänestysmenettelyn ja äänestysjärjestyksen määrittelemine esimerkein (max. 1 p).

Strateginen äänestäminen (0,5 p).

Esimerkkien käyttö ei lisää pisteitä, mutta pelkkä esimerkki ilman määritelmän osaa oikeuttaa esimerkkiä vastaavan osan puolipisteeseen.

c) Fallibilismi (4p)

Ihmisten tiedollisille ja moraalisisille uskomuksille on ominaista, että ne on mahdollista todeta virheellisiksi (max. 1,5p).

Jos mainitsee ainoastaan päätösten/päätöksentekijöiden tai ihmisten tekemät virheet, niin ei saa pisteitä.

Ihminen on erehtyväinen (0,5p).

Lopullista totuutta (tai oikeita vastauksia) ei ole mahdollista saavuttaa (0,5p).

Mikään näkemys ei ole niin varma, että sillä voitaisiin vaientaa vastakkaiset näkemykset (0,5p).

Rohkeus ja testattavuus tieteessä (0,5p).

Ei pisteitä jos vain maininta päätösten testaamisesta.

Varovaisuus päätöksenteossa (0,5p).

Pelkän kritiikin mainitseminen liiallisesta varovaisuudesta ei anna puolipistettä.

Tehtävä 4. Kirjoita essee, jossa esittelet Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teorian ja sijoitat sen pääsykoekirjassa käytettyyn normatiivisten demokratiateorioiden jaotteluun. Vastauksen maksimipituus on kaksi konseptiarkkia. (20 p.)

Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teorian esittelyn pisteytyskriteerit:

Kommunikatiivinen teoria on tarkoitettu yleispäteväksi teoriaksi väitteiden pätevyyden (validiteetin) kriteereistä (0,5p), jotka koskevat niin tosiasioita (faktuaalisia) (0,5p) kuin arvottavia (evaluatiivisia) (0,5p) väitteitä.

Diskurssietiikka (0,5p).

Ideaali kommunikaatio- tai puhetilanne: rationaalinen keskustelu (0,5p) moraalisesti autonomisten yksilöiden kesken (0,5p), jotka ovat tasa-arvoisia ja vapaita painostuksesta (0,5p); faktojen totuudenmukaisuuden (0,5p) ja argumenttien validiteetin perusteella (0,5p); tilanne, jossa validien normatiivisten väitteiden muodostaminen on mahdollista.

Kommunikatiivinen rationaalisuus: yksilöt kykenevät ja ovat sitoutuneita harkintaan eli arvioimaan väitteitä pelkästään niiden ansioden perusteella (0,5p).

Moraalisten väitteiden pätevyyden tai legitimiisyyden kriteerit: ei ajattomia kriteerejä (0,5p), moraalisia väitteitä arvioidaan niiden yleistettävyyden perusteella eli missä määrin periaatteet ovat yleisesti hyväksyttävissä (0,5p); validit moraaliset väitteet voidaan tunnistaa siitä, että ne ovat kaikkien osapuolten hyväksyttävissä ideaalissa kommunikaatitilanteessa käydyssä keskustelussa (0,5p).

Ideaalin konsensuksen ehdot: käsitteillä ja ilmaisuilla yhtäläiset merkitykset keskustelussa (0,5p) ja yksimielisyys on saavutettu ilman ilmeisiin virheisiin perustumista (0,5p).

Demokraattisen legitimitietin malli: riippuu vastaavuudesta ideaalin kommunikaatitilanteen kanssa (0,5p), kaikilla kansalaisilla pitäisi olla reilut mahdollisuudet osallistua julkiseen keskusteluun (0,5p); mikroeettinen ideaali: velvollisuus arvioida argumentteja pelkästään moraalisten ja tiedollisten ansioden sekä johdonmukaisuuden perusteella (0,5p). Ideaalissa kommunikaatitilanteessa saavutettu yksimielisyys on kollektiivisten päätösten riippumaton ihanne (0,5p). Avoin, autonominen ja aktiivinen julkinen sfääri ohjaa legitimiä yhteiskunnallista päätöksentekoa (0,5p); päätöksenteko strukturoidaan niin, että julkisessa keskustelussa muodostetun kansalaismielipiteen periaatteet säilyvät (0,5p) ja päätösten toteuttaminen on tehokasta (0,5p).

Diskursiivisen suodattimen läpäiseminen: julkinen harkinta ja keskustelu (0,5p).

Julkinen sfääri: julkisen mielipiteen aikaansaaminen poliittisia toimia vaativista asioista kansalaiskeskustelulla (0,5p); tapahtumaan sidotut (0,5p), abstraktit (0,5p) ja kommunikaatioteknologian mahdollistamat julkiset sfäärit (0,5p).

Kommunikatiivisen teorian esittelystä voi saada maksimissaan 14 pistettä vaikka pisteytyskriteerejä on määritelty 15,5 pisteen edestä.

Oletuksena on, että hyvässä vastauksessa kuvataan normatiivinen demokratiateorioiden jaottelu tiiviisti (myös taulukko hyväksyttävissä) ja Habermasin teoria sijoitetaan siihen. Tästä vastauksen osiosta voi saada maksimissaan kuusi pistettä vaikka pisteytyskriteerejä on määritelty kahdeksan pisteen edestä.

Demokratiateorioiden jaottelun pisteytyskriteerit:

Demokratian seurauksiin vetoavat teoriat (1p): kansan tahto (0,5p), paras lopputulos (0,5p), hyvät sivutulokset (0,5p).

Demokraattisen prosessin ilmentäviin arvoihin vetoavat teoriat (1p): kansalaisten poliittinen tasa-arvon toteutuminen (0,5p), poliittisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen (0,5p).

Demokraattisen keskusteluun ja harkintaan vetoavat teoriat (1p): kommunikatiivisen rationaalisuuden toteutuminen (0,5p), oikeudenmukaisuutta heijastavan kohtuullisen sopimuksen muodostuminen (0,5p).

Habermasin teoria sijoittuu deliberatiivisten (keskustelu ja harkinta) demokratiateorioiden (0,5p) kommunikatiivisen rationaalisuuden alaluokkaan (0,5p); sen mainitseminen, että Rawls kuuluu samaan kategoriaan Habermasin kanssa (0,5p).